

Separatyzm

Separatyzm językowy w Hiszpanii

JĘZYK JEST JEDNĄ Z GŁÓWNYCH CECH KONSTITUUJĄCYCH NARÓD, ma on kluczowe znaczenie w procesie „tworzenia” narodu, bowiem jego rozwój, standaryzacja i tworzenie postaci literackiej, a następnie walka o jego miejsce w sferze publicznej stanowi często jeden z głównych kierunków działań ruchów narodowych. Wykazanie odrębności języka często oznacza wykazanie odrębności etnicznej, a nadanie językowi statusu oficjalnego stanowi ukoronowanie autonomii. Język jest zatem spleciony z politycznymi aspiracjami poszczególnych narodów, a jego losy i znaczenie przekładają się na poziom emancypacji poszczególnych grup. Można zadać zatem pytanie, na ile starania o zwiększenie znaczenia języka danego narodu czy grupy etnicznej w życiu publicznym jest wyrazem dążeń secesjonistycznych i czy stanowiąc mogą one wstęp do poważniejszych zmian, związanych z kształtem państwa. Inną kwestią wartą rozważenia jest też odniesienie działań emancypacyjnych do rzeczywistości społeczno-politycznej w danym regionie. Te problemy poruszone zostaną w niniejszym artykule.

Hiszpania od roku 1975, a więc od śmierci generała Francisco Franco, przechodzi wiele zmian, także związanych z charakterem państwa. Konstytucja z 1978 r. wprowadziła system Wspólnot Autonomicznych cieszących się sporą autonomią, co odpowiadało dążeniom mniejszości etnicznych: Katalończyków, Galicyjczyków i Basków, cieszących się często autonomią w czasach II Republiki w latach trzydziestych XX w. Wyrazem większych aspiracji tych grup była walka o większą autonomię, skutkująca nowym statutem o autonomii w Katalonii w 2006 r., oraz niepodległość, czego przykładem były działania terrorystyczne ETA. Jednym z postulatów w poszczególnych Wspólnotach było zapewnienie regionalnym językom statusu oficjalnego, co wywołało liczne kontrowersje, ilustrowane przez wydarzenia w ostatnich latach.

WALKA O JĘZYK

ASPIRACJE JĘZYKOWE poszczególnych mniejszości w Hiszpanii mają różnicowany charakter i zależne są od rozwoju danego języka (standary-

zacja, kodyfikacja, tradycje literackie), jego kondycji (liczba użytkowników) oraz obecności w życiu publicznym (głównie chodzi tu o szkolnictwo i administrację). W przypadku języka katalońskiego kwestia językowa była najbardziej zaawansowana, bowiem jest to język z wielowiekowymi tradycjami, o określonym statusie prawnym w Katalonii (używany jest także w Walencji i na Balearach). W ostatnich latach celem Katalończyków jest uzyskanie statusu języka urzędowego także w Unii Europejskiej.

Katalońscy pisarze i instytucje promujące język zaprezentowali się na paryskich targach Expolanguages, jakie miały miejsce w dniach 3-6 lutego 2010 r., pod hasłem „Kataloński, język 10 milionów Europejczyków”. Impreza ta co roku skupia organizacje promujące wielojęzyczność oraz naukę języków¹.

W styczniu 2010 r. wiceprezydent Katalonii Josep Lluís Carod-Rovira zaprosił przedstawicieli 27 państw członkowskich w celu promocji inicjatywy uznania katalońskiego kolejnym językiem oficjalnym UE oraz pogłębienia unijnej różnorodności językowej. Podkreślano tutaj dużą liczbę użytkowników języka katalońskiego oraz tradycyjne proeuropejskie nastawienie mieszkańców Katalonii².

Oba te działania, mające na celu europejską promocję języka katalońskiego, zdawały się wpisywać w politykę samej UE. 14 stycznia 2010 r. w czasie przesłuchania nowodesygnowana komisarz ds. edukacji, kultury, wielojęzyczności i młodzieży Androulla Vassiliou oświadczyła, że będzie popierać wielojęzyczność także w odniesieniu do języków regionalnych i mniejszościowych oraz imigrantów³.

W swoich działaniach na forum europejskim politycy katalońscy starali się uzyskać wsparcie przedstawicieli innych Wspólnot Autonomicznych, co skutkowało wspólnymi inicjatywami. W marcu 2009 r. Parlament Europejski przyjął raport popierający wielojęzyczność, zgłoszony przez katalońskich i baskijskich deputowanych jako odpowiedź na rezolucję Europejskiej Partii Ludowej (EPP) (zgłoszonej m.in. przez Hiszpańską Partią Ludową) dotyczącej kwestii językowej,

¹ *Catalan language, honorary guest in Expolanguages 2010*, Nationalia, 2.02.2010, <http://www.nationalia.info/en/news/667>, 10.02.2010, Expolanguages2010, <http://www.expolangues.fr/>, 10.02.2010.

² *Official status for Catalan in the EU is a must, Catalan government says*, Nationalia, 18.01.2010, <http://www.nationalia.info/en/news/655>, 11.02.2010.

³ *Ibidem, Summary of hearing of Androulla Vassiliou - Education, Culture, Multilingualism and Youth*, European Parliament, http://www.europarl.europa.eu/news/expert/infopress_page/008-67205-013-01-03-901-20100113IPR67204-13-01-2010-2010-false/default_en.htm, 11.02.2010.

w którym domagano się m. in. prawa do uczenia się w języku hiszpańskim w Katalonii i Kraju Basków. Raport dotyczący wielojęzyczności poparli także niektórzy deputowani z EPP. Potępiał on m.in. brak postępów we wprowadzeniu Europejskiej Karty Języków Mniejszościowych i Regionalnych⁴.

W grudniu 2008 r. przedstawiciele katalońskich, galicyjskich i baskijskich organizacji lingwistycznych powołali do życia organizację *Diverslinguae*, której celem miało być wspieranie wielojęzyczności w Hiszpanii. Powstała ona jako reakcja na raport dotyczący wcielania w życie postanowień Europejskiej Karty Języków Regionalnych i Mniejszościowych oraz problemów z tym związanych. Reprezentanci poszczególnych organizacji zwracali uwagę na największe trudności, z jakimi borykają się ich języki: obecność w szkolnictwie (galicyjski), administracji (baskijski) oraz różny status w poszczególnych Wspólnotach Autonomicznych (kataloński)⁵. Wspomniany raport, stworzony 11 grudnia przez Komitet Ministrów Rady Ministrów wytykał władzom hiszpańskim trudności w używaniu języków innych niż hiszpański w sądownictwie, administracji oraz przedsiębiorstwach państwowych. Zwracano także uwagę na potrzebę zwrócenia szczególnej uwagi na języki: asturyjski, galicyjski, portugalski i tamazight (język Berberów w Afryce Północnej)⁶.

Pod koniec listopada rząd Balearów przyłączył się do Protokołu o współpracy, podpisanego 16 marca 2007 r. przez lokalne rządy Galicji, Kraju Basków i Balearów. Zakładało ono współpracę w dziedzinie promocji i ochrony języków regionalnych, co też wiązało się z ratyfikacją przez Hiszpanię w 2002 r. Europejskiej Karty Języków Regionalnych i Mniejszościowych⁷.

⁴ *The European Parliament withdraws criticism to language immersion*, Nationalia, 25.03.2009, <http://www.nationalia.info/en/news/442>, 6.03.2010, *A report presented to the European Parliament criticizes the lack of progress made with the ECRML*, Nationalia, 20.03.2010, <http://www.nationalia.info/en/news/436>, 6.03.2010.

⁵ *Diverslinguae, an organization for the promotion of plurilingualism in Spain, has been launched*, Nationalia, 18.12.2008, <http://www.nationalia.info/en/news/356>, 7.03.2010.

⁶ *The CoE urges the Spanish state to promote minoritised languages in the courts and the administration*, Nationalia, 12.12.2008, <http://www.nationalia.info/en/news/350>, 7.03.2010. Pełen tekst raportu znajduje się na stronie Rady Europy: http://www.coe.int/t/dg4/education/minlang/Report/EvaluationReports/SpainECRML2_en.pdf, 7.03.2010.

⁷ *The Balearic Islands unite with Euskadi, Galicia and Catalonia in defense of their own language*, Nationalia, 27.11.2008, <http://www.nationalia.info/en/news/334>, 7.03.2010.

Inaczej wyglądała kwestia Aragonii, gdzie pozycja języka aragońskiego była znacznie słabsza, a ponadto także w łonie regionalnych partii dochodziło do sporów o status języka katalońskiego, którym posługiwała się ludność we wschodniej części regionu. W grudniu 2009 r. parlament regionalny Aragonii przyjął ustawę językową, która co prawda utrzymywała język hiszpański jako jedyny urzędowy w tej wspólnocie autonomicznej, ale jednocześnie uznała lokalne języki, aragoński i kataloński, jako historyczne i trwale związane z tym regionem. Ludności posługującej się tymi językami nadano prawo zwracania się w nich do organów administracji publicznej. Ponadto powołano Aragońską Najwyższą Radę Językową, która miała zajmować się kwestiami polityki językowej na terenie wspólnoty. Ustawa wywołała zróżnicowane reakcje poszczególnych partii – poparły ją Hiszpańska Partia Socjalistyczna oraz Chunta Aragonesita, choć ta druga uważała akt za niewystarczający, a jedynie będący punktem wyjścia do dalszych zmian. Przeciwnie były Partia Ludowa oraz Partia Aragońska, które uznały, iż koszty wprowadzenia zmian będą zbyt wysokie, a ponadto nie zgadzały się na nadawanie szczególnych praw językowi katalońskiemu. Natomiast Zjednoczona Partia Lewicy uznała, że ustawa jest „krokiem wstecz”, bowiem zbyt wiele zależy w niej od jednostek, a nie od instytucji⁸.

Wcześniejsze próby z początku lipca 2009 r. – parlamentarzyści z PSOE, którzy wystąpili z tą inicjatywą wycofali swój projekt, wbrew wcześniejszym deklaracjom poparcia aragońskiego przywódcy socjalistów, Marcelino Iglesiasa. Uznanie katalońskiego za język urzędowy sprzeciwiały się Partia Aragońska oraz konserwatywna Partia Ludowa, natomiast swoje poparcie wyraziły dwie partie lewicowe: Chunta Aragonista oraz Zjednoczona Lewica, które dążyły do pełnego równouprawnienia katalońskiego i aragońskiego. Choć zwolennicy projektu socjalistów mieli w regionalnym parlamencie większość, to jednak PSOE zdecydowała się szukać kompromisu. Ustawa językowa miała by umożliwić obecność języków aragońskiego i katalońskiego (uznanych już w regionalnym ustawodawstwie) w sferze publicznej i cieszyła się poparciem aragońskich organizacji społecznych, kulturalnych oraz akademickich. Na początku lipca socjaliści ponownie zgłosili projekt ustawy językowej, tym razem zachowujący status języka oficjalnego w całej wspólnocie dla języka hiszpańskiego. Aragoński i kataloński

⁸ *Aragonese and Catalan languages recognised by the assembly of Aragon*, Nationalia, 18.12.2009, <http://www.nationalia.info/en/news/638>, 12.02.2010.

miały być używane dodatkowo w gminach, gdzie tradycyjnie się nimi posługiwano. Obywatele mogliby się zwracać w nich do władz, jednak odpowiedź otrzymywaliby już po hiszpańsku. Na ten projekt nie zgadzała się koalicja PSOE i Partii Aragońskiej, sprzeciwiająca się uznaniu języka katalońskiego. Swój sprzeciw zgłosiła również Partia Ludowa, natomiast poparała go Zjednoczona Lewica. Chunta Aragonesita nie zajęła stanowiska⁹.

Język baskijski, choć z pewnością najbardziej odrębny, bo niespokrewniony z żadnym innym językiem Hiszpanii, również napotykał trudności, w tym przypadku w szkolnictwie. Spór dotyczył kwestii relacji między językiem hiszpańskim i baskijskim oraz stopnia obecności każdego z nich w każdej ze sfer życia publicznego.

W czerwcu 2009 r. baskijski Sąd Najwyższy zdecydował o uchyleniu dwóch dekretów rządowych wprowadzających nauczanie w języku baskijskim. Wyrok został przyjęty pozytywnie przez Partię Ludową oraz Organizację Wolności Wyboru Języka, do której wcześniej wpływały skargi, że uchwalone przez poprzedni rząd prawo nie pozwala na swobodę wyboru języka hiszpańskiego. Nowa premier lokalnego rządu, Patxi López, zapowiedziała natychmiastowe uchylene kwestionowanych przepisów¹⁰.

W listopadzie 2009 r. regionalny rząd socjalistki Patxi Lopez wprowadził język baskijski jako język nauczania w szkołach. Był to element szerszej reformy minister edukacji, Isabeli Celaá, której celem było niedopuszczenie, aby szkoły stały się miejscem „nacjonalistycznej indoktrynacji i wykluczenia pluralizmu”. Zmiany miały zostać wprowadzone w kolejnym roku akademickim. Po reformie języki hiszpański i baskijski miały być w pełni zrównane w szkolnictwie, co przyczyniłoby się do konsensusu w społeczeństwie posługującym się nimi oboma. Ponadto zakazano używania w znaczeniu politycznym terminu „Euskal Herria”, oznaczającego wszystkie terytoria baskijskie we Francji i Hiszpanii. Tego rodzaju działania miały na celu sprzeciw względem działalności terrorystycznej¹¹.

⁹ *The government of Aragon postpones again the Languages Act*, Nationalia, 1.07.2010, <http://www.nationalia.info/en/news/524>, 22.02.2010, *The Parliament of Aragon starts discussing diluted Languages Act*, Nationalia, 6.07.2009, <http://www.nationalia.info/en/news/530>, 4.03.2010.

¹⁰ *Basque language is no longer the teaching language in education*, Nationalia, 5.06.2009, <http://www.nationalia.info/en/news/503>, 22.02.2010.

¹¹ *Basque is swept away as medium language in schools*, Nationalia, 4.11.2010, <http://www.nationalia.info/en/news/615>, 22.02.2010.

Podobne problemy pojawiły się także w przypadku języka galicyjskiego, jednak tutaj jego obecność w sferze publicznej (konkretnie w edukacji) nie była stabilna i zmieniała się wraz ze zmianami regionalnych rządów. Po wyborach 3 marca 2009 r., które wygrała galicyjska Partia Ludowa, nastąpił zwrot w polityce językowej w tym regionie. Nowy rząd zapowiedział zakończenie promowania języka galicyjskiego w edukacji¹². Odpowiedzią na te działania były wydarzenia, jakie miały miejsce pół roku później. W dniu 18 października 2009 r. platforma Queremos Galego, skupiająca ponad 500 organizacji z całej Hiszpanii i promowanej przez Urząd Normalizacji Językowej, zorganizowała w stolicy Galicji, Santiago de Compostella, manifestację sprzeciwiającą się polityce językowej rządu. W manifestacji wzięło udział według różnych szacunków od 59 do 100 tysięcy osób, czyniąc z niej największe tego rodzaju wydarzenie w ostatnich latach. W demonstracji uczestniczyli przedstawiciele hiszpańskich socjalistów oraz galicyjskich ugrupowań separatystycznych, którzy wyrażali swój sprzeciw względem polityki Partii Ludowej. Żądano większej obecności galicyjskiego w administracji i edukacji, a także zbierano podpisy w sprawie obecności galicyjskiego w parlamencie¹³.

Powyższy przegląd wydarzeń wskazuje, iż kwestia językowa w Hiszpanii, choć posiadająca różny charakter i uwarunkowana przez różne czynniki, ma również pewne cechy wspólne. Pierwszą z nich jest pragnienie uzyskania dla języka regionalnego statusu języka urzędowego, co oznaczałoby jego wprowadzenie do administracji i szkolnictwa na wszystkich szczeblach. Status ten oznacza podniesienie rangi danego języka, a tym samym powiększa zakres autonomii. Z tego też względu kwestia językowa jest powodem konfliktu między regionalistami a hiszpańskimi konserwatystami skupionymi w Partii Ludowej (PP). Postawę umiarkowaną zdają się w nim zajmować hiszpańscy socjaliści (Hiszpańska Socjalistyczna Partia Robotnicza, PSOE). Tym samym spór o język jest w istocie jedną z płaszczyzn sporu o kształt i przyszłość Hiszpanii. Dla konserwatystów jest to wyraz separatyzmu, tym bardziej, że katalońskim staraniom towarzyszyło referendum w sprawie niepodległości, jakie odbyło się 13 grudnia 2009 r. Natomiast dla partii etnoregionalnych jest to element realizacji prawa do samostanowienia ich narodów.

¹² *PP removes socialist and nationalist coalition from office in Galicia*, Nationalia, 2.03.2009, <http://www.nationalia.info/en/news/417>, 6.03.2010.

¹³ *Rally to protect Galician language records top attendance*, Nationalia, 19.10.2009, <http://www.nationalia.info/en/news/603>, 22.02.2010.

JĘZYKOWY KRAJOBRAZ HISZPANII

OBYWATELE HISZPANII, poza urzędowym hiszpańskim, posługują się, szczególnie w północnych regionach, innymi językami romańskimi oraz językiem baskijskim o nieustalonym pochodzeniu. Wśród wspomnianych języków romańskich do największych należą: kataloński, bliski oksytańskiemu, jakim posługuje się ludność na południu Francji, galicyjski, blisko spokrewniony z portugalskim, aragoński czy asturyjski. Wśród wspomnianych języków niektóre z nich wyróżniają się długimi tradycjami jak np. kataloński, który w pełni ukształtowanym językiem był w X w., a pierwsze zapisane w nim dokumenty pochodzą z XII w., lub baskijski, którego zabytki pisemne pochodzą z XVI w.¹⁴. Rozwój czy odrodzenie większości z nich przypada jednak na XIX i XX w.

Tabela 1. Języki regionalne Hiszpanii

Język	Liczba użytkowników
aragoński	11 tys.
asturyjski	100 tys.
baskijski	580 tys.
kataloński	11,2 mln
estremadurski	200 tys.
galicyjski	3,17 mln

Źródło: *Ethnologue. Languages of the world*, http://www.ethnologue.com/show_country.asp?name=ES, 6.03.2010.

Współczesną kondycję wspomnianych języków dobrze ilustrują statystyki językowe, jakie zostały przeprowadzone w niektórych regionach. We Wspólnocie Nawarra według danych z 1996 r. językiem baskijskim posługiwało się 10,8% ludności, dalsze 52,22% było dwujęzyczne, natomiast tylko po hiszpańsku mówiło 39,98%. Jednocześnie zrozumienie baskijskiego deklarowało 18,34% ludności (na poziomie dobrym – 12,27%), mówienie nim 16,17% (na poziomie dobrym – 10,93%), czytanie po baskijski 13,88% (na poziomie dobrym – 8,11%), a pisanie 12,14% (na poziomie dobrym – 6,82%)¹⁵.

¹⁴ *Basque language*, Britannica Encyclopedia Online, <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/55366/Basque-language>, 8.03.2010, *Catalan Language. General Overview*, Orbis Latinus, <http://www.orbilat.com/Languages/Catalan/Catalan.html>, 8.03.2010.

¹⁵ *Población por el nivel de Euskera*, Instituto de Estadística Navarra, http://www.fnavarra.es/estadistica/agregados/perfil_ling/nivel_lengua.xls, 7.03.2010.

Spis powszechny przeprowadzony w Kraju Basków w 2006 r. wykazał, że baskijski za swój ojczysty język uważało 19,42% ludności regionu, hiszpański – 73,32%, natomiast oba 4,65%. Inaczej przedstawiały się statystyki dotyczące użycia obu języków w domu. Po baskijski mówiło 13,37%, po hiszpańsku 77,37%, natomiast oboma tymi językami 8,17%¹⁶.

Wśród mieszkańców Katalonii w 2007 r. katalońskim jako pierwszym językiem posługiwało się 32,2% ludności, hiszpańskim 50,2%, natomiast oboma językami 7,4%. Zrozumienie katalońskiego deklarowało 93,8% populacji, mówienie w nim 75,6%, czytanie 73%, a pisanie 56,3%¹⁷.

Przedstawione statystyki pozwalają wyciągnąć dwojakiego rodzaju wnioski. Po pierwsze, pozycja języka baskijskiego i katalońskiego nie jest zbyt silna, bowiem większość ludności jest dwujęzyczna. Jedynie mniejsza część posługuje się jedynie językami regionalnymi. Po drugie konsekwencją tego stanu rzeczy jest złożona sytuacja językowa w poszczególnych wspólnotach, które w rzeczywistości są dwujęzyczne. Oznacza to, iż rozwiązania wprowadzające użycie tylko jednego języka mogłoby doprowadzić do dyskryminacji części ludności. W tym kontekście żądania większej obecności w sferze publicznej mogą mieć na celu podniesienia owej pozycji, z jednej strony przez wyższy status, z drugiej przez możliwość edukacji w języku regionalnym. Jednocześnie w sytuacji, gdy duża część populacji nie zna lub zna słabo wspomniane języki, wszelkie próby całkowitego usunięcia języka hiszpańskiego wydają się być błędne. Różnice dotyczące poziomu opanowania katalońskiego i baskijskiego mogą natomiast świadczyć o efektywności nauczania, a co za tym idzie rozwoju systemu oświaty w języku regionalnym. Jest to zbieżne z aktualnymi sporami w Kraju Basków.

STATUS PRAWNY JĘZYKÓW REGIONALNY

PRAWNE RAMY zakresu używania języków regionalnych w sferze publicznej określają przede wszystkim Konstytucja uchwalona w 1978 r. oraz

¹⁶ *Population by province, mother tongue and language spoken at home. 2006*, Eustat, http://www.eustat.es/elementos/eleo000400/ti_Population_by_province_mother_tongue_and_language_spoken_at_home_2006/tblo000490_i.html, 7.03.2010.

¹⁷ *Població de 2 anys i més segons la primera llengua que va parlar Catalunya*, Idescat, <http://www.ides.cat.cat/territ/BasicTerr?TC=5&VO=3&V1=3&V3=2490&V4=2532&ALLINFO=TRUE&PARENT=1&CTX=B>, *Població de 2 anys i més segons coneixement del català Catalunya*, Idescat, <http://www.idescat.cat/territ/BasicTerr?TC=5&VO=3&V1=3&V3=2468&V4=2524&ALLINFO=TRUE&PARENT=1&CTX=B>, 8.03.2010.

statuty o autonomii poszczególnych Wspólnot. W art. 3 Konstytucji za język urzędowy na terytorium całego państwa uznany zostaje hiszpański, przy jednoczesnej możliwości ustanowienia języków regionalnych oficjalnymi we Wspólnotach, co stanowi podstawę odpowiednich zapisów w poszczególnych statutach. Jednocześnie zapewnia się uznanie i ochronę językowej różnorodności Hiszpanii¹⁸

Art. 6 ust. 1 Statutu o autonomii Kraju Basków z 18 grudnia 1979 r. (zwanego również Statutem z Guerniki) uznaje język baskijski (Euskera) za urzędowy na równi z hiszpańskim na terytorium Wspólnoty. Wszyscy obywatele mają prawo do znajomości i używania obu języków, natomiast wszystkie instytucje zobowiązane są uszanować różnorodność i status obu języków (art. 6 ust. 2 i 3)¹⁹.

Podobne zapisy znajdują się także w Statucie autonomii Galicji z 6 kwietnia 1981 r. W art. 5 ust. 1 określa się galicyjski jako język własny regionu, jednocześnie uznając zarówno galicyjski, jak i hiszpański za oficjalne (art. 5 ust. 2). Władze winny zapewniać możliwość używania obu języków oraz popierania obecności języka galicyjskiego we wszystkich sferach życia publicznego (art. 5 ust. 3)²⁰.

Statut autonomii Katalonii z 18 czerwca 2006 r. również uznaje dwa języki urzędowe na terenie Wspólnoty: hiszpański oraz kataloński (uznany tu za język własny) (art. 6 ust. 1 i 2). Władze mają z jednej strony zapewnić użycie obu języków, z drugiej zaś promować znajomość języka katalońskiego (art. 6 ust. 2 i 4). Ponadto zostały one zobowiązane także do promocji języka katalońskiego na forum Unii Europejskiej (art. 6 ust. 3). Dodatkowo status urzędowego ma w dolinie Aran także gaskoński dialekt języka oksytońskiego (art. 6 ust. 5)²¹.

Język kataloński jest także, obok hiszpańskiego, urzędowy na Balearach (art. 3 ust. 1 Statutu o autonomii Balearów z 25 lutego 1983 r.). Oba języki mają zapewniony równy status, a władze zobowiązano do dbania o pełną znajomość obu języków wśród mieszkańców. Brak dodatkowych zapisów może świadczyć, iż kwestia językowa nie jest tu tak

¹⁸ *Spanish Constitution*, Senado de España, http://www.senado.es/constitu_i/index.html, 8.03.2010.

¹⁹ *The Statute of Autonomy of the Basque Country*, Gobierno Vasco, http://www.lehendakaritza.ejgv.euskadi.net/r48-2312/en/contenidos/informacion/estatuto_guernica/en_455/estatu_i.html, 8.03.2010.

²⁰ *O Estatuto de Autonomía de Galicia*, Xunta de Galicia, <http://www.xunta.es/titulo-preliminar>, 8.03.2010.

²¹ *Statute of Autonomy of Catalonia 2006*, Generalitat de Catalunya, http://www.gencat.cat/generalitat/eng/estatut/titol_preliminar.htm#a6, 8.03.2010.

wyraźnie akcentowana jak w przypadku Katalonii²².

Specyficzna sytuacja panuje natomiast w Walencji, gdzie status urzędowego wraz z hiszpańskim ma język walencyjski, uznawany też za dialekt katalońskiego (art. 6 ust. 1 i 2)²³. Zapisy dotyczące równości językowej i promocji języka regionalnego są podobne jak w innych statutach, jednakże samo określenie walencyjskiego jako odrębnego języka może świadczyć o niejako podwójnej emancypacji, zarówno od Hiszpanii, jak i od katalońskiej idei Països Catalans (Krajów Katalońskich), obejmujących wszystkie terytoria, na których mówi się po katalońsku, w tym również Walencję. Szczególny charakter mają także zapisy Statutu autonomii Aragonii z 2007 r., które nie wskazują konkretnego języka, ale mówią o językach i dialektach stanowiących dziedzictwo Aragonii²⁴.

Powyższe rozwiązania dotyczące języka oficjalnego stanowią wyraz pewnego rodzaju kompromisu między dążeniami poszczególnych grup, a realiami politycznymi i społecznymi. Z jednej bowiem strony zapewnia się równość języka ogólnopolskiego (hiszpańskiego) oraz regionalnego, a także niedyskryminację, z drugiej zaś promocję tego drugiego. Stan prawny oddaje zatem stan rzeczywisty, w którym ludność posługuje się na co dzień oboma językami. Należy jednak pamiętać, że samo wprowadzenie języka własnego do statutów stanowi jeden z symboli etnoregionalnej emancypacji.

Przedstawiony zarys sytuacji językowej w Hiszpanii jest także egzemplifikacją problemu autonomii i separatyzmu w tym państwie. Przez język bowiem poszczególne regiony starają się wyrazić swoją niezależność, także na polu zewnętrznym, jak to ma miejsce w przypadku Katalonii. Z tego też względu problemy związane z używaniem języków regionalnych mogą być składową większego sporu dotyczącego kształtu państwa hiszpańskiego i granicy autonomii poszczególnych regionów. Kwestia uznania praw językowych może jawić się tutaj nie tylko jako wstęp do secesji. Z drugiej jednak strony dążenia polityczne nie

²² LLEI ORGÁNICA 2/1983, de 25 DE FEBRER, PER LA QUALS'APROVA L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE LES ILLES BALEARS, http://www.caib.es/webcaib/govern_illes/estatut_autonomia/doc/estatut.ct.pdf, 8.03.2010.

²³ Ley Orgánica 5/1982, de 1 de julio, de Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana, http://www.rlgv.gva.es/es/almacenes/disposiciones/ley_organica_51982_de_1_de_julio_de_estatuto_de_autonomia_de_la_comunidad_valenciana/index.htm, 8.03.2010.

²⁴ Ley Orgánica 5/1982, de 1 de julio, de Estatuto de Autonomía de la Comunidad Valenciana, <http://www.cortesaragon.es/fileadmin/templates/fich/LO5.07.pdf>, 8.03.2010.

przekładają się na rzeczywistą sytuację bądź też są próbą jej skorygowania wedle określonej wizji. W większości regionów duża część ludności posługuje się także lub wyłącznie językiem hiszpańskim. Przyjęcie rozwiązań skrajnych może prowadzić do większych napięć i dalszych konfliktów. Niejednoznaczność sytuacji językowej przekłada się na niejednoznaczność dążeń separatystycznych i możliwości dalszego powiększania autonomii. Z jednej strony jest to miernik efektywności i adekwatności rozwiązań hiszpańskiego systemu Wspólnot Autonomicznych, z drugiej zaś pole do dalszych debat politycznych, a nawet źródło niestabilności. Przykład hiszpański jest ważny dla innych państw europejskich, które borykają się z podobnymi wyzwaniem (np. Wielka Brytania, Francja) i jednocześnie pozwalają określić, na ile ruchy etnoregionalistyczne są w stanie zmienić obecnie panujący porządek państw narodowych na Starym Kontynencie.

SUMMARY

LANGUAGE is one of the most important features distinguishing a nation. Its role and position in the public sphere determines the level of autonomy of every stateless nation. After the death of Francisco Franco in 1975, Spain experience a revival of such nations as Catalans, Basques and Galicians. This revival has resulted in the natives' demands for their languages to be recognized as official ones and be granted this particular status. This article describes the latest efforts and problems in this domain, the linguistic situation of the particular regions, as well as the legal status of each. The main aim of this article is to characterize these phenomena and to reveal in what way these demands have affected the structure of the Spanish state.

NOTA O AUTORZE

Marcin Skobrtal [marcin.skobrtal@amu.edu.pl] – doktorant w Zakładzie Studiów Strategicznych Wydziału Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM w Poznaniu, zainteresowania: problematyka narodowościowa i nacjonalizm.